

PROFESINIO PASIRINKIMO MOTYVACIJOS RAIŠKA SKIRTINGOSE KULTŪROSE, RENKANTIS VAISTININKO ARBA VAISTININKO PADĖJĖJO (FARMAKOTECHNIKO) PROFESIJĄ

Ernesta Lisauskaitė, Aurimas Galkontas, Danguolė Grūnovienė

Kauno kolegija

Raktažodžiai: profesijos pasirinkimas, vaistininkas, vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas).

Santrauka

Profesijos pasirinkimas yra vienas svarbiausių ir reikšmingiausių žmogaus pasirinkimų, lemiančių tolesnio gyvenimo kokybę. Vyriausybės strateginės analizės centro (2020) ir Lietuvos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (2020) duomenimis, per pastaruosius dešimtį metų mažėja absolventų, pasirinkusių studijuoti aukštosiose mokyklose, skaičius, tačiau didėja jų motyvacija išsirinkti savo lūkesčius atitinkančią studijų programą [3,4]. Tyrimo tikslas – atskleisti skirtingų kultūrų profesinio pasirinkimo motyvacijos raišką, renkantis vaistininko arba vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) profesiją. Atlikta anoniminė anketinė apklausa. Tyrime dalyvavo 438 farmacijos specialistai. Apklausti Lietuvos (N=374) ir Maltos (N=64) farmacijos specialistai. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog daugiau nei pusė Lietuvos farmacijos specialistų, rinkdamiesi studijų programą, prioritetą teikė farmacijai, antroji pagal populiarumą – medicina. Maltos farmacijos specialistai, kaip ir Lietuvos, pirmiausia rinkosi farmacijos studijas, po penktadalį apklaustųjų nurodė farmakotechniką ir mediciną. Pagrindiniai motyvai, lėmę studijų programų pasirinkimą, su kuriais labiausiai sutinka Lietuvos respondentai – noras padėti kitiems, įgyti naujų žinių ir įgūdžių, specialybės reikalingumas visuomenei. Maltos respondentai labiau pritarė kitiems motyvams, tai noras dirbti sveikatos priežiūros sistemoje, tikėtina gera darbo atmosfera, noras siekti žinių dėl asmeninių interesų. Daugiau nei pusė Lietuvos respondentų patenkinti pasirinkta profesija, ketvirtadalis – nepatenkinti. Maltoje priešingai, daugiau nei pusė apklaustųjų yra nepatenkinti savo profesijos pasirinkimu, o mažiau nei ketvirtadalis – patenkinti.

Įvadas

Profesijos pasirinkimas yra vienas svarbiausių ir reikšmingiausių žmogaus pasirinkimų, lemiančių tolesnio gyvenimo kokybę. Tai labai svarbus žingsnis ir karjeros raidai. Vieni žino iš anksto, kuo nori būti ir ką nori veikti gyvenime, kiti prieš priimdami teisingą sprendimą patiria sunkumų [1]. Profesijos pasirinkimas yra nepakankamai racionalus, nemotyvuotas ar atsitiktinai priimtas sprendimas. Net ir sėkmingas profesijos pasirinkimas, kuris atitinka studento galimybes, norus ir rinkos poreikius, neužtikrina, kad baigęs studijas asmuo rinksis karjeros kelią, susijusį su profesija [2]. Vyriausybės strateginės analizės centro (2020) ir Lietuvos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (2020) duomenimis, per pastaruosius dešimtį metų mažėja absolventų, pasirinkusių studijuoti aukštosiose mokyklose, skaičius, tačiau didėja jų motyvacija išsirinkti savo lūkesčius atitinkančią studijų programą. Didelę įtaką šiam procesui daro susiklosčiusi situacija bei rinkos tendencijos [3,4]. Profesijos rinkimosi motyvai – labai svarbi ir aktuali tema šiuolaikinėje visuomenėje. Šiandien visuotinai pripažįstama, kad motyvas – vidinis paskatinimas, impulsas ar ketinimas, verčia žmogų vienaip ar kitaip elgtis, siekiant patenkinti tam tikrus poreikius [7]. Pirmosios profesinio apsisprendimo teorijos buvo suformuotos kartu su profesijų psichologijos atsiradimu. Jų tikslas – padėti išsirinkti tinkamiausią profesiją ir prie jos prisitaikyti [8].

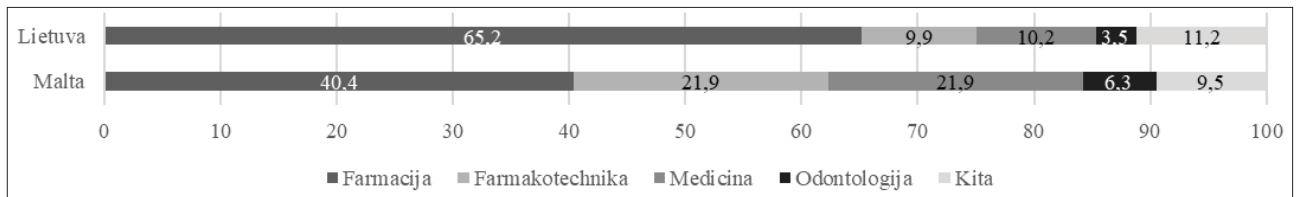
Studijų programos pasirinkimas yra unikali situacija, platus jos turinys apima asmens gyvenimo nuostatas, vertybes ir įgytą patirtį [9]. Daugybė veiksnių ir skirtinga kiekvieno stojančiojo motyvacija daro didelę įtaką aukštosios mokyklos bei studijų programos pasirinkimui. Farmacijos studijų krypties pasirinkimą dažnai lemia domėjimasis chemija bei biologija, gerai apmokamos profesijos tikėjimasis, įvairių darbo galimybių prieinamumas, universitetų ir kolegijų reputacija, jų reklaminės veiklos įtaka, taip pat tėvų, giminaičių ir draugų poveikis [10].

Farmacijos specialistai (vaistininkai ir vaistininko padėjėjai) yra trečia pagal dydį sveikatos priežiūros specialistų grupė pa-

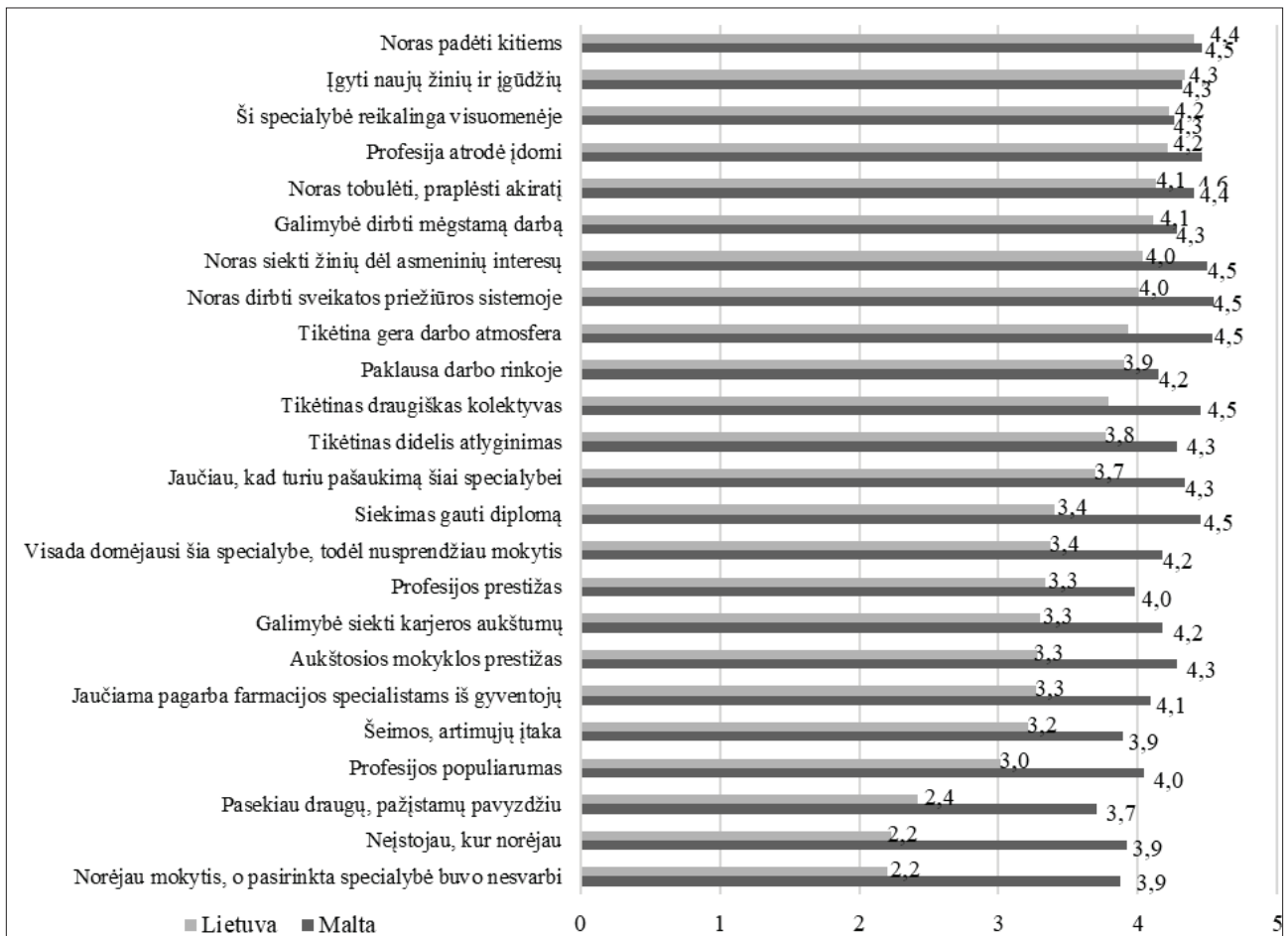
saulyje po gydytojų ir slaugytojų, atliekanti svarbų vaidmenį visuomenės sveikatos priežiūroje [5]. M. Nili ir kt. (2019) teigia, kad farmacijos specialistai, konsultuodami pacientus, padėdami jiems siekti gydymo tikslų, skatindami saugų bei efektyvų vaistų vartojimą, atlieka svarbų vaidmenį sveikatos priežiūroje [6]. Farmacijos specialistai yra sveikatos ekspertai bendruomenėje, išduodantys vaistą ir būtent nuo jų priklauso, ar išduodamas tas vaistas, kurio reikia pacientui. Farmacijos specialisto vaidmuo visuomenės vaistinėje

sparčiai keičiasi dėl farmacijos mokslo srities tobulėjimo, spartaus vaistinės pacientų skaičiaus didėjimo, vaistinių preparatų gamybinių procesų gerėjimo, vaistinių preparatų vartojimo dažnumo, jų nesuderinamumo mažinimo, farmacinės paslaugos teikimo kokybės ir farmacinės informacijos apie vaistinius preparatus teikimo tobulėjimu.

Tyrimo tikslas – atskleisti skirtingų kultūrų profesinio pasirinkimo motyvacijos raišką, renkantis vaistininko arba vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) profesiją.

1 pav. Specialybės, nurodytos pirmuoju prioritetu Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų prašymuose stoti į aukštąją mokyklą (N=374, N=64)

2 pav. Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų nuomonė, lėmusi farmacijos ar farmakotechnikos studijų pasirinkimą (N=374, N=64)

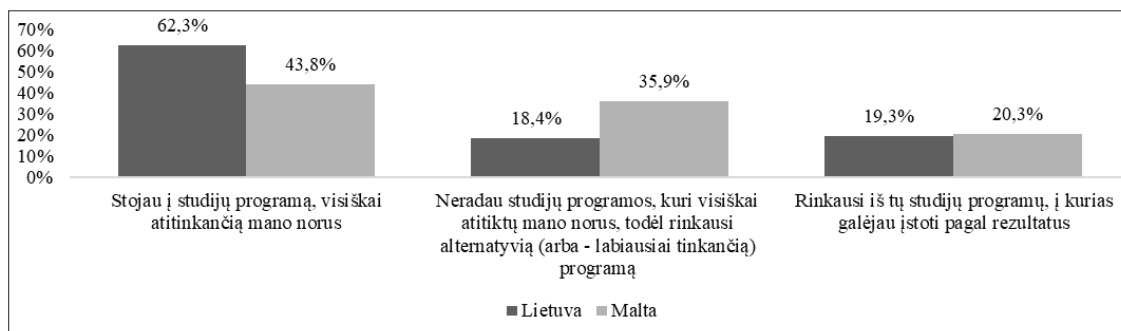
Tyrimo medžiaga ir metodai

Mokslinės literatūros ir reglamentuojančių teisės aktų analizė, kurios tikslas – išsiaiškinti pagrindinius farmacinės paslaugos teikimo principus Lietuvos ir Maltos visuomenės vaistinėse. Empirinio tyrimo metodas – anoniminė anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų profesijos pasirinkimą lėmusius veiksnius. Duomenų analizė atlikta apdorojant gautus duomenis Microsoft Office 2013 metų Word ir Excel programomis. Norint gauti tikslius statistinius duomenis, tyrimo imties dydis skaičiuotas naudojantis Raosoft sample size calculator skaičiuokle. Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis

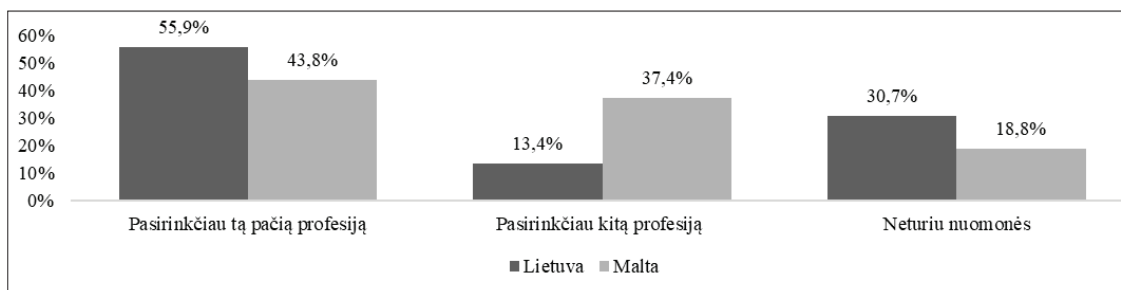
(2019), Lietuvoje 2019 m. gruodžio 31 dieną dirbo 4685 farmacijos specialistai (3451 vaistininkas ir 1234 vaistininko padėjėjai) [11]. Naudojantis imties skaičiuokle, apskaičiuota (su 5 proc. paklaida), jog norint gauti reprezentatyvius tyrimo duomenis, kurie atspindėtų generalinę aibę, reikia apklausti 356 farmacijos specialistus. Anketas užpildė 374 Lietuvoje dirbantys farmacijos specialistai ir 64 farmacijos specialistai iš Maltos.

Tyrimo rezultatai

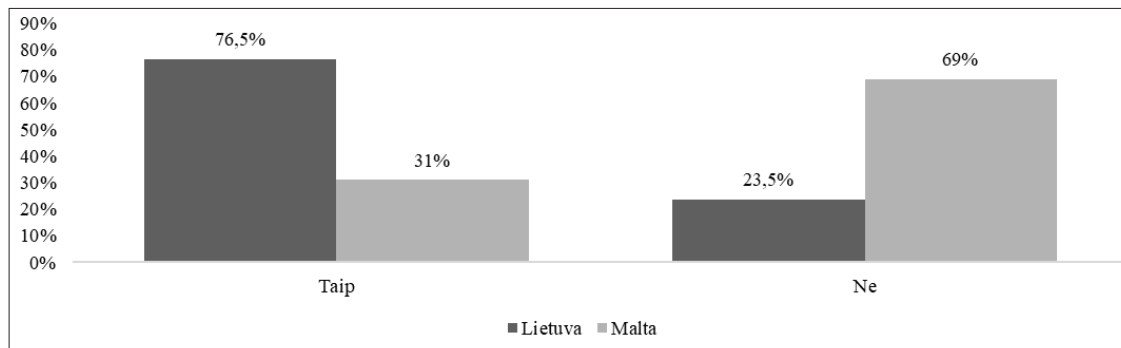
Tyrimė dalyvavo 438 farmacijos specialistai. Anketas tinkamai užpildė 374 Lietuvos ir 64 Maltos farmacijos specialistai, priskiriami įvairioms demografinėms grupėms.

3 pav. Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų studijų pasirinkimo motyvai (N=374, N=64)

4 pav. Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų nuomonė, jei rinktųsi profesiją iš naujo (N=374, N=64)

5 pav. Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų nuomonė, ar patenkinti pasirinkta profesija (N=374, N=64)

Lietuvos respondentų didžiąją dalį (90,1 proc.) sudarė moterys, o likusią (9,9 proc.) – vyrai. Maltoje tyrimo dalyvių daugumą (67,2 proc.) sudarė moterys ir daugiau nei trečdali (32,8 proc.) – vyrai.

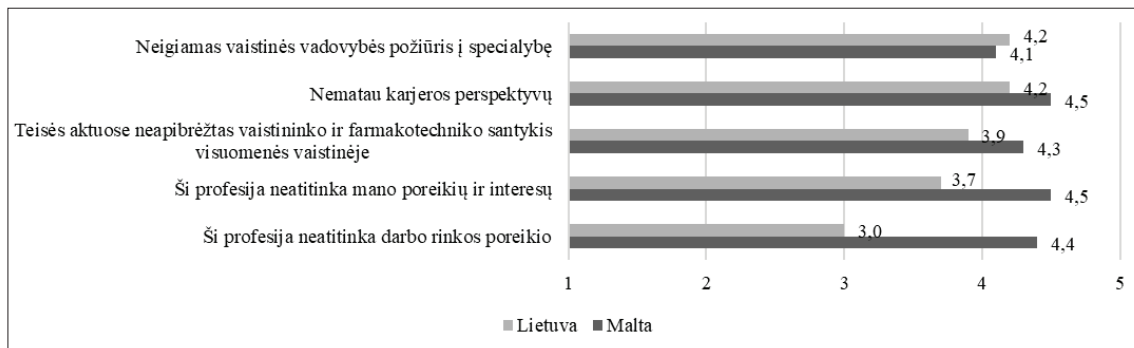
Daugumos (65,2 proc.) Lietuvos farmacijos specialistų prioritetas renkantis studijų programą buvo farmacija (1 pav.). Antra pagal populiarumą studijų programa buvo medicina. Ją pirmuoju prioritetu įvardijo 10,2 proc. respondentų, 9,9 proc. apklaustųjų rinkosi farmakotechniką. Odontologiją nurodė 3,5 proc. apklaustųjų. 11,2 proc. farmacijos specialistų pateikė kitus variantus: biochemija, chemija, teisė, socialinis darbas, burnos higiena, kosmetologija, kineziterapija, genetika, visuomenės sveikata, slauga, veterinarinė medicina. Maltos farmacijos specialistai, kaip ir Lietuvos, pirmuoju prioritetu rinkosi farmacijos studijas (40,4 proc.). Po penktadalį apklaustųjų pasirinko farmakotechniką (21,9 proc.) ir mediciną (21,9 proc.), odontologijos studijas pasirinko 6,3 proc. apklaustųjų, likusi dalis (9,5 proc.) pateikė kitus variantus: ekonomikos studijos, genetika, visuomenės sveikata, slauga.

Respondentų buvo klausiama, ar jie sutinka su pateiktais motyvais, lėmusiais farmacijos arba farmakotechnikos studijų pasirinkimą. Buvo pateikti įvairūs motyvai, kuriuos

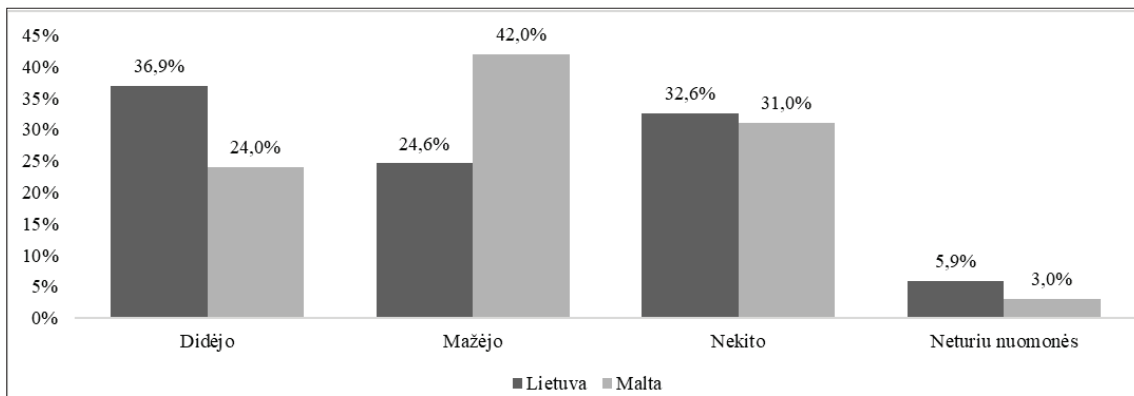
prašyta įvertinti naudojantis Likerto skale, kurioje 1 reiškia „visiškai nesutinku“, o 5 – „visiškai sutinku“. 2 pav. pateikti įvertinimų vidurkiai, kurie parodo, kaip su kiekvienu teiginiu sutinka respondentai iš Lietuvos ir Maltos. Analizuojant gautus rezultatus, galima teigti, jog pagrindiniai motyvai, lėmę studijų pasirinkimą, su kuriais labiausiai sutinka Lietuvos respondentai, yra noras padėti kitiems (4,4), įgyti naujų žinių ir įgūdžių (4,3), specialybės reikalingumas visuomenei (4,2). Maltos respondentai labiau sutiko su kitais motyvais, kurie lėmė jų studijų pasirinkimą: noras dirbti sveikatos priežiūros sistemoje (4,5), tikėtina gera darbo atmosfera (4,5), noras siekti žinių dėl asmeninių interesų (4,5).

Respondentams pateikus atsakymus į teiginius apie tai, koku būdu jie rinkosi studijas, išanalizavome, jog Lietuvos farmacijos specialistai labiausiai sutiko su teiginiu (63,3 proc.), jog stoji į tą studijų programą, kuri visiškai atitiko jų norus. Maltoje su šiuo teiginiu sutiko mažiau nei pusė (43,8 proc.) respondentų. Penktadalis abiejų šalių apklaustųjų rinkosi iš kelių studijų programų, į kurias galėjo įstoti pagal savo rezultatus. Daugiau nei pusė Maltos respondentų nerado studijų programos, visiškai atitinkančios jų norus, todėl rinkosi alternatyvią programą.

Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų buvo klausiama,

6 pav. Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų nepasitenkinimo profesijos pasirinkimu priežastys (N=88, N=44)

7 pav. Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų motyvacijos pokyčiai studijų metu (N=374, N=64)

ar tą pačią specialybę rinkęsi iš naujo (4 pav.). Daugiau nei pusė (55,9 proc.) respondentų Lietuvoje pasirinktą tą pačią specialybę, o Maltoje šiek tiek mažiau (43,8 proc.).

Paklausti, ar patenkinti pasirinkta profesija (5 pav.), daugiau nei pusė (76,5 proc.) respondentų iš Lietuvos atsakė, kad patenkinti, mažiau nei ketvirtadalis (23,5 proc.) – nepatenkinti. Maltoje atvirkščiai, dauguma (69 proc.) respondentų nepatenkinti savo profesijos pasirinkimu, mažiau nei ketvirtadalis (23,5 proc.) – patenkinti.

Respondentų, atsakiusių jog nėra patenkinti savo profesija (88 respondentai iš Lietuvos ir 44 iš Maltos) (5 pav.), buvo prašoma nurodyti nepasitenkinimo profesijos pasirinkimu priežastis (6 pav.), naudojantis 5 balų Likerto skale, kur 1 reiškia „visiškai nesutinku“, o 5 – „visiškai sutinku“. Išanalizavus gautus tyrimo duomenis, paaiškėjo, kad Lietuvoje daugiausia respondentų savo profesija nepatenkinti dėl neigiamo vaistinių vadovų požiūrio į specialybę (4,2) ir kad nemato karjeros perspektyvų (4,2). Maltoje (4,5), skirtingai nei Lietuvoje (3,7), labiausiai nepatenkinti dėl to, jog pasirinkta profesija neatitinka asmeninių poreikių ir interesų. Mažiausiai respondentų Lietuvoje sutiko su teiginiu, kad profesija neatitinka darbo rinkos poreikių (3,0), o Maltoje – dėl neigiamo vaistinių vadovų požiūrio į profesiją (4,1).

Paklausus, kaip keitėsi motyvacija studijų metu (7 pav.), paaiškėjo, jog daugiau nei trečdalis (36,9 proc.) Lietuvos respondentų motyvacija didėjo, trečdalis (32,6 proc.) – nekito. Ketvirtadalis (24,6 proc.) Maltos respondentų nurodė, jog motyvacija studijų metu didėjo, o trečdalis (31 proc.), panašiai kaip ir Lietuvos farmacijos specialistų, nekito. Kad motyvacija studijų metu mažėjo, nurodė mažiau nei pusė (42 proc.) Maltos ir ketvirtadalis (24,6 proc.) Lietuvos respondentų.

92 Lietuvos respondentai, kurių motyvacija studijų metu mažėjo, pateikė savo nuomonę, dėl kokių priežasčių taip nutiko. Daugiau nei pusė (57,7 proc.) Lietuvos farmacijos specialistų atsakė, jog motyvacija mažėjo dėl neatitikusios lūkesčių studijų kokybės, o Maltos respondentų nuomonė buvo visiškai priešinga – tik labai maža dalis sutiko su šiuo teiginiu (3,7 proc.). Maltos 59,3 proc. respondentų nurodė, kad studijų metu motyvacija mažėjo dėl to, jog nemanė, kad gali realizuoti savo gyvenimo tikslus dirbant vaistininku arba farmakotechniku, o Lietuvoje su šiuo teiginiu sutiko daugiau nei ketvirtadalis (27,8 proc.) apklaustųjų. Dar vienas svarbus veiksnys, lėmęs Maltos respondentų motyvacijos mažėjimą – dėl pablogėjusios finansinės padėties studijuoti pasidarė sudėtinga (37 proc.), o Lietuvoje su šiuo teiginiu sutiko maža dalis apklaustųjų – 5,2 procento.

Išvados

1. Farmacijos ir farmakotechnikos studijas pasirinkusių farmacijos specialistų motyvai skirtingose kultūrose neženkliai skiriasi. Lietuvos ir Maltos farmacijos specialistų nuomone, profesijos pasirinkimo motyvai yra noras padėti kitiems, dirbti sveikatos priežiūros sistemoje, tikėjimasis gero atlyginimo. Lietuvos farmacijos specialistai prie pagrindinių motyvų nurodė galimybę dirbti mėgstamą darbą, Maltos – norą tobulėti.

2. Lietuvos farmacijos specialistų motyvacija studijų metu mažėjo dėl jų lūkesčių neatitikusios studijų kokybės, Maltos respondentai šios problemos nenurodė. Dauguma Maltos respondentų nemato galimybių realizuoti savo gyvenimo tikslų, pasirinkus vaistininko arba farmakotechniko profesiją. Lietuvoje su šiuo teiginiu sutiko šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis respondentų. Nemažos dalies Maltos respondentų nuomone, nepalankias studijų sąlygas lemia pablogėjusi finansinė padėtis. Šiam teiginiui pritarė labai maža Lietuvos respondentų dalis.

Literatūra

1. Pociūtė B, Isiūnaitė V. Profesijos pasirinkimo problemos ir asmenybės savybės. *Psichologija*, 2011;43:78-91. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2011.0.2561>
2. Jokštaitė K, Pociūtė B. Studentų įsipareigojimas profesijai: pasitenkinimo profesiniu pasirinkimu, karjeros aspiracijų ir karjeros adaptyvumo sąsajos. *Psichologija*, 2014;49:60-80. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2014.49.3693>
3. Vyriausybės strateginės analizės centras. Duomenys apie studentų požiūrį renkantis specialybę. 2020. <https://strata.gov.lt/lt/tyrimai/ataskaitos>
4. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Duomenys apie studentų požiūrį renkantis specialybę. 2020. www.smm.lt
5. Mossialos E, Courtin E, Naci H, Benrimoj S, Bouvy M, Farris K, et al. From "retailers" to health care providers: transforming the role of community pharmacists in chronic disease management. *Health Policy* 2015;119(5):628-39. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2015.02.007>
6. Nili M, Shaikh NF, Dwibedi N, Madhavan SS. Association of entrepreneurial traits with interest in becoming a pharmacist provider among student pharmacists. *J Pharm Pract* 2019; <https://doi.org/10.1177/0897190019882874>
7. Žuravliova T, Būta M, Juškutė N. Profesinė motyvacija slaugoje. *Sveikatos mokslai*, 2011;21(7):160-3.
8. Adamonienė R, Daukila S, Kriškėičiūnas B, Maknienė I, Palujanskienė A. Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika. Utena: Utenos Indra, 2003:344.
9. Gaidučenia J. Studijų programų pasirinkimo motyvacija: magistro baigiamasis darbas. LEU, 2016:84.
10. Sharif IS, Sharif SR. Choosing pharmacy as a major: motiva-

tions and influences. Pharm Educ 2014;14(1):116-20.

11. Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos. Licencijuotos farmacijos įmonės ir specialistai 2019 12 31. 2020. <https://www.vvkt.lt/index.php?2254931413>

**EXPRESSIONS OF MOTIVATION FOR
PROFESSIONAL CHOICE IN CHOOSING
THE PROFESSION OF PHARMACIST
OR PHARMACY TECHNICIAN AMONG DIFFERENT
CULTURES**

E. Lisauskaitė, A. Galkontas, D. Grūnovienė

Keywords: profession choice, pharmacist, pharmacy technician
Summary

The choice of profession is one of the most important human choices that determine the quality of further life. Data from the Center for Strategic Analysis of the Government (2020) and the Lithuanian Ministry of Education, Science and Sports (2020), over the last ten years, the absolute number of higher education institutions selected, but their motivation to choose a study program that meets their expectations.

During the research, Lithuanian and Maltese pharmacists were interviewed, who revealed the explanations of the motivation for

choosing professions, among pharmacists from different cultures.

Disclosure of the results of the research that more than half of the priorities of Lithuanian pharmacists when choosing a study program were on the pharmacy, the second most popular - medicine. Maltese pharmacists chose pharmacy studies as their first priority, as in Lithuania, followed by pharmacy technician and medicine after the instructions of a fifth of the respondents. The main motives, the choice of study program, the appropriate predictive response to Lithuanian pharmacists - the desire to help others, to acquire new knowledge and skills, and that this special requirement society. Maltese respondents were more in agreement with other motives, such as the desire to work in the healthcare system, only a good work atmosphere, and the desire to pursue knowledge for personal interests. More than half of Lithuanian respondents are satisfied with their chosen profession, but a quarter are dissatisfied. In Malta, by contrast, more than half of those surveyed are dissatisfied with their choice of profession and less than a quarter are dissatisfied.

Correspondence to: aurimas.galkontas@go.kauko.lt

Gauta 2020-10-15